

A müncheni Thurzó-kódex teljes kiadása

Miroslav Lacko – Erika Mayerová (Hrsg.): *Der Thurzo-Kodex – eine einzigartige Quelle zum europäischen Bergrecht und Münzwesen um 1500*. Innsbruck – Wien, 2022, Studien Verlag, p. 546.

DR. DRASKÓCZY ISTVÁN

A müncheni *Bajor Állami Könyvtár* német nyelvű kódexe, az ún. *Thurzo-Kodex* nem ismeretlen a kutatók előtt. *Johann Adolf Tomaschek*¹ publikált részleteket belőle 1897-ben. Felhasználta *Adolf Zycha* is a könyvet. Megállapítása szerint az iglauri bánya- és városjogi részletek egy bécsi kódexből származnak.² Korábban, 1880-ban *Wenzel Gusztáv* magyar jogtörténész adott közre részleteket, amelyek a középkori magyar bányászattörténetre vonatkoznak.³ A kódexet *Kurt Rein* elemezte mindeddig a legalaposabban, s ő is publikált dokumentumokat belőle.⁴ Néhány éve, 2020-ban a magyar *Skorka Renáta* közölte belőle azokat a jogtörténeti dokumentumokat, amelyek a középkori Magyarország bányavárosaira vonatkoztak, és elemezte őket.⁵

Ugyan az eredeti mű digitalizált változata hozzáférhető,⁶ ám nagy szolgálatot tett a nemzetközi tudományos kutatásnak azzal a két szlovákiai szakember, *Miroslav Lacko* és *Erika Mayerová*, hogy átírták és közreadták a *Münchenben* őrzött kódex szövegét, hisz a korábbi szövegközlések nem voltak teljesek és hibátlanok, másrészt igen fontos dokumentumkötet vált nyomtatott formában (is) hozzáférhetővé a szélesebb tudományos nyilvánosság számára. A bányászattörténész Lackónak és a germanista Mayerovának nem ez az első közös vállalkozása, hisz ők publikálták a szomolnoki városkönyvet 2016-ban.⁷

¹ Tomaschek: *Das alte Bergrecht*.

² Zycha: *Das böhmische Bergrecht*, XVII.

³ Wenzel, *Magyarország bányászatának kritikai története*.

⁴ Rein: *Der Münchner Thurzo-Kodex*.

⁵ Skorka: *A gölnici bányajog*.

⁶ <https://handschriftencensus.de/9892;>

<https://daten.digitalesammlungen.de/0012/bsb00128093/images/index.html?id=00128093&groesser=&fip=eayaqrsqrsewqfdrxdsydeayaxdsydsdas&no=1&seite=7> – itt további, a kódexre vonatkozó bibliográfiai hivatkozások is találhatóak.

⁷ Lacko – Mayerová: *Das älteste Stadtbuch*.

M. Lacko és E. Mayerová könyve nem csupán a forrás szövegét adta közre. Ugyanis Lacko információkban gazdag, mintegy 160 oldalas bevezető tanulmányban tárgyalta a Thurzó család történetét az 1520-as évekig. A *Fugger-Thurzó társaság* jelentősége történekutatók sora érdeklődését kellette fel, így igen jelentős olvasottsággal kell annak rendelkeznie, aki akár csak a *Thurzók* történetének feldolgozására vállalkozik. Lacko szakirodalmi ismeretei imponálóak. Természetesen igen gyakran idézte a szlovák kutatók eredményeit, de jól ismeri a témája szempontjából releváns magyar, német és lengyel – nem kicsi – szakirodalmat. Sokszor támaszkodik a szerző a kiváló szlovák bányászattörténész, *Marian Skladaný* kutatásaira. Fontos hangsúlyozni, hogy levéltári kutatásokat is folytatott. A következőkben a bevezetés néhány részletét kívánjuk csupán kiemelni.

A kódex két nagyobb egységre osztható. Az első részt (fol. 1ra-81ra) 1500. szeptember 25-én fejezte be az írnok (a 80. folio versoján olvasható a dátum), tehát ezen időpont előtt, vagy ahogy a kiadók írták, 1501 előtt készült. Ebben a nagyobb egységben az iglauri (Jihlava, Csehország) város- és bányajog egyes paragrafusait, illetve az iglauri esküdszék bizonyos határozatait, valamint a *Magyar Királyság* bányászatához tartozó okmányokat olvashatunk. Így 1383-ból (tévesen 1323-as dátummal) egy újbányai altárna átadásáról szóló szerződés, két szerződés 1498-ból, bányamesteri instrukciók, az 1487. évi kassai határozatok találhatóak itt. Ezek az utóbbi dokumentumok magyarországi vonatkozásaik miatt akár a második részhez is kapcsolhatók lennének.

Amíg a jogi tartalmú szövegek korán felkeltették az érdeklődést, a második, nagyobb egység (82r-163r) kevésbé érdekelte a kutatókat. Ez későbbi, és más kéz írta, mint az elsőt. Ez a rész kifejezetten azt a célt szolgálta, hogy a kamaraispán, illetve alkalmazottai napi munkáját segítse, hisz pénzverésről, pénzsámításról, európai aranypénzek finomságáról, a nemesfém-finomításról tartalmaz ismereteket. Emellett megismerhető az arany és ezüst beváltási ára, amely a nemesfém súlya és finomsága szerint változott. Ezen kívül megtudható, hogy az érsek *pisetum* címén mekkora összegre számíthatott. Az egyik oldalon (158v) kohót ábrázolt a szerző. Joggal köthető *Kör-möcbányához*.

Első ismert tulajdonosa az a *Thurzó György* volt a kódexen olvasható felirat szerint, aki *Fugger Annát* vette feleségül, és 1521-ben halt meg *Augsburgban*. Vele került a bajor városba a kötet. A dokumentum-gyűjtemény – mint említettük – bányászattal, pénzveréssel kapcsolatos forrásokat tartalmaz, vagyis kapcsolódott a Thurzók tevékenységéhez. Rein úgy vélte, hogy a 16. század második évtizede közepén jegyezték le a második részt, míg Lacko óvatosan annyit írt, hogy az egész mű 1500 táján keletkezett (13., 164. l.). Másutt, a könyv 113. oldalán pontosította véleményét, ugyanis arra következtetett, hogy a kódex 1500–1506 között készült, mivel ebben az időszakban

Thurzó János körmöci kamaraispánként több, bányászathoz, pénzveréshez kapcsolódó új intézkedést hozott, és ez a rész épp a kamaraispáni tevékenység szempontjából lényeges információkat tartalmazza. 1505–1506 táján jegyvezették be az utolsó oldalakon a cementezési eljárást. Maga az eljárás titoknak számított (138. l., 179. l.), Thurzó csak azután ismerhette meg ezt véleménye szerint, amikor megvette a cementezési hivatalt *Schaidler Borbálától* és fiától (1505). Vagyis Lacko a kódexet Thurzó János tevékenységéhez kapcsolja.

Azt lehet óvatosan mondani szerintünk, hogy ez a rész legkorábban ekkor kerülhetett be a kódexbe, így a könyvet is ekkor vagy ezután zárhatták le. Megjegyezzük, hogy az olvasó szempontjából szerencsés lett volna a kódexre és a keletkezésére vonatkozó ismereteket egy külön fejezetben tárgyalni.

A kódex lapjain a magyarországi cementezési eljárásnak a legrégebb leírását találjuk, mint joggal emeli ki a szerző. Idézi Lacko azt a tényt, hogy a következő dokumentum *Körmöcbányáról*, amelyből megismerhető a folyamat, a 17. század második feléről maradt fenn. Kiegészíthető ez a megjegyzés azzal, hogy rendelkezünk még korban közelebbi leírással, Erdélyből, 1541-ből és a 16. század második feléből, illetve *Magyarországról*. Az egységes gyakorlat mellett a technikai részletekben található esetleges különbségek feltárása további kutatói feladat lehet.⁸

Noha Thurzó János körmöcbányai tevékenységéhez köthető a második rész létrejötte, mégis feltűnő, hogy ezen belül többször találkozunk a pénzveréshez kapcsolódó példákban rajnai forinttal, garassal, schillinggel, előfordul a heller is (82r – 88r, 92v–93r, 95r). Ezen pénzeket Magyarországtól nyugatra, a *Német Birodalomban* verték, nálunk *Nyugat-Magyarországon* találunk ilyen nevű külföldi érmekkel.⁹ Úgy látjuk, hogy a *Heller* szó igen ritka középkori hazai forrásban.¹⁰ Így véleményünk szerint további kutatásokkal még árnyalni lenne érdemes a második rész keletkezésére vonatkozó ismereteinket.

Megkerülhetetlen, hogy ne foglalkozzon a szerző a család eredetével. Német területen még mindig az a vélemény az uralkodó, hogy a *Zsigmond-korban Magyarországon letelepedő osztrák nemesektől* származnak. A szerző a magyar és a szlovák kutatás véleményét fogadta el, amely szerint a király-

⁸ *Appendix ad Catalogum Numorum*, 119–120.; Paulinyi: *Nemesfém-monopólium és technológia*, 269–270.

⁹ Schrötter: *Wörterbuch*, 228–230., 259–260., 597–602., illetve Probszt: *Österreichische Münz- und Geldgeschichte*, 320–321.

¹⁰ A soproni középkor-végi forrásokban igen-igen ritkán előfordul a Heller elnevezés. Vö. pl. Házi: *Sopron*, 244. Régészeti anyagban gyakrabban lehet ezzel a forgalmi pénzzel találkozni, ám a Thurzók idejére datálható leletek mindegyikében külföldi eredetű érmékről van szó. Vö. Gyöngyössi: *Pankart és csopce*, passim, illetve *fil-lér* néven a Heller pénzfejta a könyvben.

ság szépeességi lándzsásnemesei között kereshetjük az ősokeket. E sorok írója is így gondolja. A családra alkalmazott Thurzó név megjelenését a kutatók egy 1430. évi oklevélhez kötik. Lackónak azonban sikerült korábbi, 15. századi adatokat találnia. Megjegyezhető, hogy a személynév feltűnik a 13. századi *Várad Regestrumban* (*Turuzo* formában),¹¹ illetve az *Anjou-korban* (*Turso* alakban).¹² Ezek az utóbbi adatok még nem a nevezetes famíliához köthetők. A név pontos eredete tisztázatlan, feltárára vár.

A könyvben részletes genealógiai táblák találhatók. A család vagyonának, befolyásának megalapozója *Thurzó I. György* (megh. 1457/58) már *Lőcse* (*Levoča, Szlovákia*) polgára volt. Ő az, akiről kimutatható, hogy rézzel kereskedett, krakkói polgárokkal állt kapcsolatban. A kutatás három fiát emlegeti, ám még egy negyedik fia is született, György, miként a Lacko által elkészített genealógiai táblán (26. l.) látható. Közülük a leghíresebb János volt, aki tulajdonképpen a bevezető tanulmány „főszereplője”.

A szerző családtörténeti kutatásainál maradva, új ismereteket olvashatunk a műben az említett *János fiáról, Györgyről*, aki 1467-ben született, apja halála után ő állt a családi vállalkozások élére, és körmöcbányai kamaraispán volt. Lacko úgy véli, hogy krakkói nő lett a felesége (nem *Fugger leány*, miként a szakirodalomban olvasható), és már 1515-ben meghalt, nem 1521-ben. Krakkói forrásra hivatkozva következtetett arra, hogy ezen Györgynek született egy ugyanilyen nevű fia, akit a dokumentum *ifjabb Györgynek* nevez. Lacko véleménye szerint ő (még igen fiatalon) kötött házasságot 1497-ben *Fugger Annával*, és lett később körmöci kamaraispán, költözött 1517-ben *Augsburgba*, és halt meg itt 1521-ben. Vagyis amíg eddig a szakirodalom egy Györgyről tudott Thurzó János ezen ágán a 16. század elején, addig valójában két Györgyről, apáról és fiáról van szó. A magyar *Kerekes György* már 1913-ban felvetette ezt a lehetőséget az egyik kassai városkönyv bejegyzése alapján.

A megoldás kézenfekvőnek látszik. A krakkói egyetemre 1498-ban három testvér, *György, János* és *Stanislaus* iratkozott be, akik Thurzó György gyermekei. Krakkói forrásból tudjuk, Stanislaus nem azonos a hasonló nevű olmüci püspökkel. Stanislaw Sroka felvetette, hogy ők János fivérének, Györgynek voltak a gyerekei.¹³ Meg kell jegyezni, hogy a Thurzó János fia György és Fugger Anna közötti 1497. évi házassági szerződés szerint a férj egyértelműen János fia volt, és ő, valamint újdonsült felesége az oklevél kiállítója. Az okmányban György többször is Annát házastársának nevezte, említette a férj fivérét, Jánost, a későbbi boroszlói püspököt, aki aláírta, megpe-

¹¹ *Várad jegyzőkönyv*, Nr. 227. (97.).

¹² *Anjoukori okmánytár*, III, 519., IV, 62.

¹³ Sroka: *Włoskie studia*, 33 – 34. Vö. *Repertorium Academicum Hungariae* adatbázis: <https://rahprojekt.elte.hu/databases2.php>

csétele az okmányt. Nincs benne arról szó, hogy a fia helyett az apa kötötte volna meg a szerződést, miként a szerző gyanítja.¹⁴ Ezért úgy véli a recenzens, hogy érdemes lenne a lényeges vélemény megerősítése érdekében további forrásokat feltárni.

A házasság tényét bejegyezték egyébként az 1497. évnél az augsburgi *Hochzeitsbuch*ba, amely 1484-től tartalmaz feljegyzéseket. Ebben Györgyöt kamaraispánnak, illetve egy másik szövegváltozatban kamarásnak címezték.¹⁵ Lacko felteszi, hogy 1497-ben vagy 1497/98 fordulóján vette bérbe János és fia, György a körmöcbányai kamarát, és 1498. február 2-n vették át a hivatalt. A szakirodalomban sokszor az 1498. január 1-i dátumot lehet olvasni. Ugyanakkor február 2-a (*Gyertyaszentelő ünnepe*) valóban igen gyakran számított a kamarai év kezdetének. Az ebben a tisztségben kiadott első oklevelükön 1498. február 8-i dátum található.¹⁶ Az említett házassági szerződésben nincs szó arról, hogy ezt a tisztséget már az esküvő idején betöltötte volna György, így eddigi ismereteink alapján a *Hochzeitsbuch* feltehetően alig későbbi ténytet vetített vissza.

A négy fiútestvér legnevezetesebbike, János (1437–1508) lett, aki krakói polgár, kora neves bányászati szakembere, vállalkozója volt. Ismeretes, hogy ő lett a Fugger-Thurzó társaság egyik megalapítója. Személye rendszeresen felkelti a kutatók érdeklődését. A kiváló magyar bányásztörténész, *Paulinyi Oszkár* 1937-ben rövid életrajzot írt róla magyarul,¹⁷ de élete során rendszeresen visszatért a személyéhez, gyűjtötte róla az adatokat. A szlovák *Marian Skladaný* levéltári kutatások alapján tanulmányok sorában gazdagította a reá, tevékenységére vonatkozó ismereteinket, de a monográfia nem született meg. Magyarországon legutóbb *Izsó István* foglalkozott a vállalkozóval.¹⁸ Lacko adatgazdag, összefüggő életrajzot készített róla, de személyisége továbbra is megérdemelne önálló könyvet.

Lacko részletesen tárgyalta Thurzó János különböző tevékenységi területeit, széleskörű üzleti ügyeit, az olkuszi ólombányászattal való kapcsolatát, kuttengeri, rammelsbergi működését, magyarországi üzleteit, a Fugger-Thurzó vállalkozást.

A könyv értékének tartjuk azt, hogy részletesen elemezte a szerző Thurzó János üzleti partnereinek családi hátterét, üzleti ügyeit. Thurzó elsősorban mint bányászati szakember ismeretes, s háttérbe szorult az a tény, hogy magyarországi városok mellett *Augsburg*, *Lipcse*, *Nürnberg*, *Gdańsk*, *Toruń*, *Boroszló*, *Kuttenger*, *Goslar*, *Olkusz* polgáraival épített ki üzleti kapcsolatokat,

¹⁴ Wenzel: *A Fuggerek*, 87–91.

¹⁵ Warnecke: *Augsburger Hochzeitsbuch*, 15.

¹⁶ DF 234754.

¹⁷ Paulinyi: Bethlenfalvi Thurzó János.

¹⁸ Izsó: *Thurzó-Fugger*.

alapított hosszabb-rövidebb ideig fennálló társaságokat. A kor fontos kereskedelmi központja, *Krakkó* volt a bázisa, ahol nem csupán ingatlanokkal rendelkezett, hanem 1477–1508 között¹⁹ majd minden évben tagja volt a városi tanácsnak (114. l.).

Thurzó sikerét az alapozta meg, hogy felismerte a réz bányászatában és a vele való kereskedelemben rejlő üzleti lehetőséget. Különböző helyeken birtokolt, bérelt bányákat, bányarészt. Technikai újítások fűződnek a nevéhez. Láta, hogy a bányaművelés legnagyobb akadálya a tárnák elvizesedése. Vízemelő szerkezetek létesítésére hozott létre konzorciumokat Olkuszban, Goslarban (Rammelsbergben), Magyarországon. Rammelsbergben vállalkozókkal szövetkezve több bányát víztelenített, miként Lacko írja. 1475-ben Magyarországon, Körmöcbányán próbálkozott vízkiemelő gép építésével. Ekkor ezt nem sikerült megvalósítania, de jóval később, a 16. század elején víz kiemelésére alkalmas szerkezetből többet is létesített *Észak-Magyarországon*. Különösen kiemelkedik az a gépezet, amit *Nagybányán* alkotott a 16. század elején, miként ez *Paulinyi Oszkár* kutatásaiból kiderül. A föld mélyében, az egyik altárnánál építette fel a váltóvízkereket (Kehrrad), amely a maga nemében technikai újdonságnak tekinthető. Itt, Nagybányán halt meg 1508-ban. A munkát fia, György (szó volt róla) folytatta. Thurzó János nagybányai működésének ismertetésekor joggal támaszkodott Lacko Paulinyi kutatásaira.

Különösen jelentős az a technikai innováció, amivel megoldotta Thurzó János, hogy miként lehet a besztercebányai rézből a benne rejlő ezüstöt kiolvasztani. Erre csurgatókohóban (*Saigerhütte*) került sor. Miként Lacko írja, az 1469-ben a Krakkó melletti *Mogilában* olyan kohót épített, amelynek révén a csurgatáshoz megfelelő minőségűre finomították az egyébként ezüstben szegény besztercebányai rezet. *Mogilában* feltehetően működött csurgatókohó (*Saigerhütte*) is. Az itt kikísérletezett módszer gondosan őrzött üzleti titoknak számított. Ezt az eljárást vitte *Kuttenbergbe*. Lacko megjegyzi, hogy ennek a technikának a meghonosítása hozzájárult ahhoz, hogy az itteni bányászat túljusson válságos időszakán. Rammelsbergben szintén építettek ő és üzlettársai hasonló kohókat, illetve csurgatókohót (*Saigerhütte*). Ide Thurzó társa, *Hans Pedick* két magyarországi szakembert hozatott, akik az itteni ércből állították elő a finomított rezet. Skladaný véleménye alapján besztercebányaiaknak tartja őket. Az eljárást Thurzó *Chemnitzben* szintén meghonosította. Technológiai transzfer valósult tehát meg.

A szerző részletesen tárgyalta János besztercebányai tevékenységét, a rézbányászat fellendítését célzó intézkedéseit. Mint ismeretes, Magyarorszá-

¹⁹ Starzyński: *Krakowska rada* 294. csak az 1477–1500 közötti időszakból hoz adatokat a tanácstagságára (1480-ból, 1499-ből nincs adat). 1475-ben esküdt (U. o.). Ugyanakkor végrendeletében (1507, DL 25 468.) János krakkói polgárnak, tanácsosnak mondta magát.

gon szintén létesített csurgatókohót, illetve a réz csurgatás előtti finomítása céljából a város közelében két kohót építtetett. Az eljáráshoz igen sok ólomra volt szükség, amit Magyarországra a lengyelországi Olkusból szállítottak. Mennyiségről, áráról olvashatunk a könyvben.

Thurzó János és fia, György 1498-tól évi 14 ezer aranyforintért bérelte a körmöcbányai (*Kremnica*) pénz- és bányakamarát. Nem volt felhőtlen a viszonyuk a bányavárosok polgáraival.²⁰ Ugyanakkor már 1498-ban *urburamentességet* adtak a selmecbányaiaknak, igyekeztek a bányászatot fejleszteni. Az 1480-as években a körmöcbányai kamara aranytermelését évi 1254 márkában állapította meg (117. l.) a szerző. A szám Paulinyi Oszkárnak köszönhető, aki azonban 1978-ban 1075 márka színaranyra módosította korábbi számítását.²¹ Ennek megfelelően a királyság aranytermelése nagyjából csak 4700 márkára tehető ekkor.

Ami az ezüstöt illeti, Lacko joggal jegyzi meg, hogy ennek jelentősége növekedett a körmöci bányavidéken, elsősorban a selmecbányai bányászatnak köszönhetően. Az 1480-as, 1490-es évekre 11 ezer márkás termelést valószínűsít itt, míg véleménye szerint a királyságban ekkor 17.000 márka ezüstöt termeltek (117. l.). A 17 ezer márka kevésnek látszik, hisz Paulinyi Oszkár szerint egyedül Nagybányán 12.500 finom ezüst márkára lehet következtetni az 1481-82 évi számadások alapján.²² A *Körmöcbányai kamara* területén Gyöngyössi Márton véleménye szerint 13-16 ezer márka (csúcsév 1491: 16.437 márka) ingadozott a termelés nagysága a 15. század végén, ami jelzi a selmecbányai bányászat jelentőségét. Így Lacko véleménye csak a körmöci bányavidékre tekinthető érvényesnek.

Miként változott a helyzet a Thurzók idején? Lacko idézi *Peter Ratkoš* számításait. A szlovák kutató az 1506 – 1516 közötti 11 évre 158.256 márka színezüstöt számolt ki (140. l.), amiből pénzt vertek. Ez a szám 14.387 márka éves átlagot jelent. Tudjuk, hogy a kor technikai viszonyai között színezüstöt nem voltak képesek előállítani, így valamivel alacsonyabb (15 lat) lehetett a tisztasága.²³ Az ezüstbányászat hozama nagyobb lehetett, hisz a szlovák kutató csupán a *pisetum* alapján tudott számolni. A kutatás szerint csak a pénzzé vert nemesfém után fizették ki az esztergomi érsek járandóságát, a veretlen nemesfém után nem. Fennmaradt egy 1514. évi Thurzó-számadás, amelyből úgy tűnik, csak 12.252 márka színezüstöt termeltek volna a bányavidéken.²⁴ Felmerülhet a gyanú, hogy az 1514. év nem lehetett a legjobb

²⁰ A Thurzók például élelmiszereket adtak el, ami ellenkezett a polgárság érdekeivel. Vö. még Jansen: *Jakob Fugger*, 177 – 178.

²¹ Paulinyi: *Kimutatások*, 26. lábjegyzete.

²² Paulinyi: *Kimutatások*, 346.

²³ Ratkoš: *Die Entwertung*, 40.

²⁴ Gyöngyössi: *A körmöci kamara*, 172.

esztendő, vagy pedig – ami valószínűbbnek látszik – a számadása nem tükrözi a valóságot, miként erre Lacko utalt (142. l.).

Csurgatókohó létesítésére 1496. április 6-án kapott engedélyt Thurzó János. Lacko szerint 1496/1497-ben épült fel a létesítmény *Moštenicán* (56. l.), míg egy másik kutató, *Kalus* a működése kezdetét 1496-ra teszi. Más vélemény szerint 1496 őszére készült el a létesítmény, tehát az év végén, illetve 1497-ben már termelt.²⁵

A 105. oldalon táblázat tájékoztat arról, hogy a Fugger-Thurzó társaság 1494–1525 között *Fuggerauban*, *Hohenkirchenben*, a magyarországi Moštenicában (ma Szlovákia) mennyi ezüstöt, illetve különböző rézfajtákat állított elő a besztercebányai rézből. 862.864 mázsa nyers rezet kohósítottak, ami megfelel 52.056,6 tonnának. A Lacko által közölt adatok Marian Skladaný 2008-ban publikált kutatásain alapulnak.

Itt 1525-ig Paulinyi Oszkár (1978) szerint majd 200 ezer márka (évi átlag átszámítva cca 6800 márka), Skladaný 2008-ban publikált adatai (105. l.) szerint 227.909 márka (évi átlag 7500 – 8000 márka) ezüstöt állítottak elő. Lacko 7000 márkára teszi az éves termelés nagyságát, ami óvatos becslés (142. l.). Jórésze a Thurzó-Fugger társaság közvetlen haszna lett. S ehhez még hozzá lehet számítani a Hohenkirchenben és Fuggerauban feldolgozott besztercebányai rézből származó ezüstöt.

1514-ben Sigismund Wenzeslai magasabb összegért, 30 ezer aranyforintért akarta bérbe venni a kamarát. Midőn szembesítették Thurzót Sigismundus ígéreteivel, azt állította, hogy lehetetlen ekkora összeget kitermelni. A beváltott ezüst mennyisége 13 – 17 ezer márka között ingadozott (139. l.) szerinte. Feltehetően a valóságosnál kisebb értékeket vallott be. Azt állította, hogy a 16 év alatt kivert ezüstpénz nagysága 1.144.000 aranyforintnak felelne meg, ami nem tűnik soknak.²⁶

Úgy véljük, hogy ha a csurgatókohóban előállított ezüstöt nem is vesszük figyelembe, Thurzó Jánosnak és fiának sikerült növelnie az ezüstművelés hozamát a körmöci kamara területén az előző időszakhoz képest. Az aranykitermelés mennyisége – Paulinyi Oszkár újabb véleménye alapján – az 1480-as, 90-es évek fordulója körüli évekhez képest legfeljebb stagnált.²⁷ Lacko mintegy 50 ezer aranyforintra becsülte azt a tiszta hasznot, amire Thurzó György a körmöci pénzverő-kamarából szert tett az 1510-es évek közepén (142. l.). Természetesen voltak jobb és rosszabb évek.

A bevezető tanulmány Thurzó üzleti ügyei mellett nem feledkezett meg arról sem, hogy a vállalkozó a krakkói *Mária templom* nevezetes *Veit Stoss oltárképe* elkészülését támogatta, miként arról sem, hogy orthodox könyvek nyomtatásával is kísérletezett.

²⁵ Kalus: *Die Fugger*, 53.; Izsó: *Thurzó-Fugger*, 116.

²⁶ Vö. Ratkó: *Die Entwerung*, 40.; Gyöngyössi: *Pénzgazdálkodás*, 102.

²⁷ Paulinyi: *Kimutatások*, 333–334.

Lacko ismertette Thurzó János 1484. évi és 1507. januári, Krakkóban megfogalmazott végrendeletét. Utóbbiban az örökgyógyó özvegyéről gondoskodott, különböző értékes tárgyakat, használati eszközöket, két krakkói házat, kertet, pajtát hagyott rá. Az igen érdekes dokumentum mellett csak lábjegyzetben olvashatunk a latin nyelvű végrendeletről, amit *Selmechányán* őriznek, s ugyan nincs dátuma, de feltehetően 1504-ben készült. Érdeemes lett volna foglalkozni a *Budai Káptalannak* 1507. február 28-án kiadott, sajnos csak másolatban fennmaradt oklevelével,²⁸ amelyben Thurzó János a Magyarországon s másutt lévő bányái, kohói sorsáról (pontos nevek nélkül), jövedelmekről végrendelezett fia, György javára, illetve szabályozta az öröklés rendjét. Az intézkedésbe beleegyezett, és aláírta György két édestestvére, János boroszlói és Stanislaus olmüci püspök.

A kódex német nyelvének ismertetése Mayerová feladata volt. Ő röviden szólt erről, néhány jellegzetességet emelve ki. Mayerová Reint idézte, aki a második rész német nyelvét felnémetnek, bajor jellegűnek tartotta. Igen hasznos a mellékelt német szöszedet.

A kódex szövegének az átírását megosztotta egymás között a két szerző. Mayerová készítette az első rész átírását, míg a második rész Lacko munkája. A szövegkiadás arra törekedett, hogy pontosan visszatűkrözze a szövegeknek a műben található felosztását. Mivel az első nagyobb rész szövegeit két hasábban jegyezték le, a kiadásban is két hasábban olvashatók. A szándékot csak üdvözölni lehet.

Összességében azt mondhatjuk, hogy tartalmas és nélkülözhetetlen kötet tett le az asztalra a két szlovák kutató, a bevezető tanulmányt és a szövegkiadást sokszor fogják forgatni a korszak gazdaságtörténészei, pénztörténészei, technikátörténészei, akik a középkori Magyarország történetével foglalkoznak.

Idézett levéltári források

DF – Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Diplomatikai Fényképgyűjtemény

DL – Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Diplomatikai Levéltár

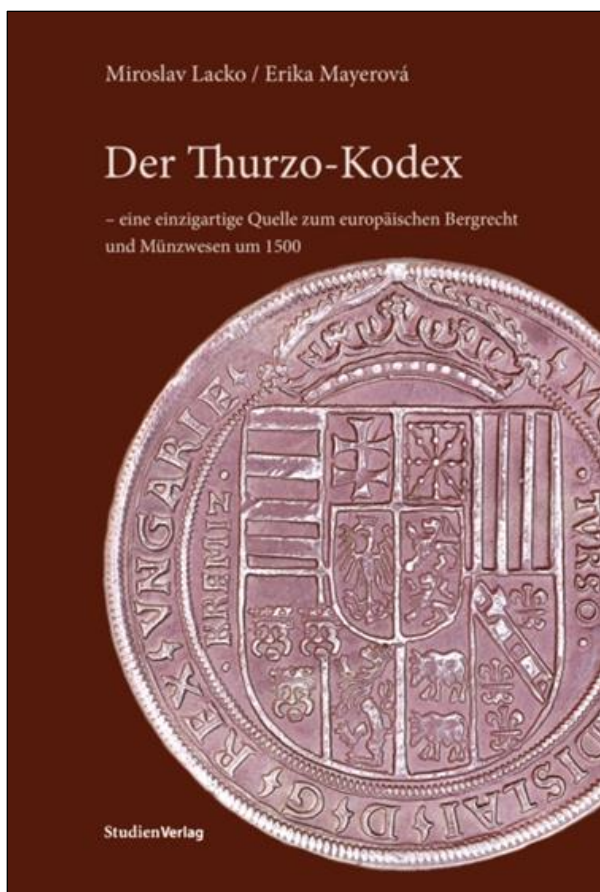
Interneten: Collectio Diplomatica Hungarica. <https://archives.hungaricana.hu/hu/charters/>

²⁸ DL 21672.

Idézett szakirodalom

- Anjoukori okmánytár* I–VII. Szerk. Nagy Imre, Tasnádi Nagy Gyula. Budapest, 1878–1920. A Magyar Tudományos Akadémia Könyvkiadó-hivatala.
- Appendix ad Catalogum Numorum Hungariae ac Transilvaniae Instituti Nationalis Széchényiani*. Pesthini, 1810. Typis Trattnerianis.
- Gyöngyössy Márton: *Pénzgazdálkodás és monetáris politika a késő középkori Magyarországon*. Budapest, 2003. Gondolat Könyvkiadó. (Doktori mestermunkák)
- Gyöngyössy Márton: A körmöci kamara 1514-es számadása. = *In memoriam Ludovici Huszár*. Ed. by Katalin Biró-Schey, János Buza, Márta Csoma and István Gedai. Budapest, 2005. Argumentum Kiadó – Magyar Numizmatikai Társulat, 164–178.
- Gyöngyössy Márton: *Pankart és csopce. Pénzverés és pénzforgalom Nyugat-Magyarországon (1387 – 1608)*. Mosonmagyaróvár, 2019. Hansági Múzeum.
- Házi Jenő. *Sopron szabad királyi város története*, II/5. Sopron, 1938. Székely és társa könyvnyomdája.
- Izsó István: *Thurzó-Fugger krónika. A „besztercebányai rézvállalat” története*. Rudabánya, 2020. Érc- és Ásványbányászati Múzeum Alapítvány.
- Jansen, Max: *Jakob Fugger der Reiche*. Leipzig, 1910. Verlag von Duncker und Humblot.
- Kalus, Peter: *Die Fugger in der Slowakei*, Augsburg, 1999. Wißner. (Materialien zur Geschichte der Fugger, 2.)
- Lacko, Miroslav – Mayerová, Erika (Hrsg.): *Das älteste Stadtbuch von Schmöllnitz 1410–173. Eine Quelle zu den mitteleuropäischen wirtschaftlichen Verflechtungen*, Limbach, 2016. Slovenská spoločnosť pre sociálne a hospodárske dejiny.
- Paulinyi Oszkár: Bethlenfalvi Thurzó János (1437–1508). = *Prágai Magyar Hírlap*, 16. (1937), No.111. (4257.), 5., no. 116. (4262.), 8.
- Paulinyi Oszkár: Nemesfém-monopólium és technológia. (A nemesfém bányászatának és finomításának királyi monopóliuma és a kamarai finomítóművek technológiája Magyarországon és Erdélyben 1325–1700). = *MTA Filozófiai és Történettudományi Osztályának Közleményei* 26. (1977), 251–278.
- Paulinyi Oszkár: Kimutatások a körmöcbányai bányakamarai körzet nemesfémtermeléséről a 16. század első felében. = *Századok*, 112. (1978), 326–346.
- Probszt, Günther: *Österreichische Münz- und Geldgeschichte. Von den Anfängen bis 1918*. Wien, 1983. Böhlau.
- Ratkoš, Peter: Die Entwertung der ungarischen Kleinmünze im Jahre 1521 und ihre Folgen in der Slowakei bis 1526. = *Studia Historica Slovaca* 1. (1963), 30–62.
- Rein, Kurt: Der Münchner Thurzo-Kodex. = *Südostdeutsches Archiv* 9. (1966), 145–178., 10. (1967), 146–176., 11. (1968), 181–202.
- Schrötter, Friedrich Frhr. von: *Wörterbuch der Münzkunde*. Berlin – Leipzig, 1930. Verlag von Walter de Gruyter and Comp.
- Skorka Renáta: *A gölnici bányajog*. Budapest, 2020. Martin Opitz Kiadó.
- Sroka, A. Stanislaw: Włoskie studia Turzonów w 15. wieku. = *Prace Komisji Środkowo-europejskiej PAU* 23. (2013), 31–40.
- Starzyński, Marcin: *Krakowska rada miejska w średniowieczu*. = Kraków, 2010. Societas Vistulana.

- Tomaschek, Adolf: *Das alte Bergrecht von Iglau und seine bergrechtlichen Schöffensprüche*. Innsbruck, 1897. Wagner'sche Universitäts-Buchhandlung.
- Váradi jegyzőkönyv. Regestrum Varadinense, 1208 – 1235*. Szerk. Solymosi László, Szovák Kornél. Budapest, 2004. Arcanum. (<https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Varadi-varadi-jegyzokonyv-regestrum-varadinense-1208-1235-2/> - letöltés: 2024. 10. 22.)
- Warnecke, F.: *Augsburger Hochzeitsbuch enthaltend die in den Jahren 1484 bis 1591 stattgefundenen Heirathen*. Berlin, 1886. Julius Sittenfeld.
- Wenzel Gusztáv: *Magyarország bányászatának kritikai története*. Budapest, 1880. Magyar Tudományos Akadémia Könyvkiadó-hivatala.
- Wenzel Gusztáv: *A Fuggerek jelentősége Magyarország történetében*. Budapest, 1882. Magyar Tudományos Akadémia Könyvkiadó-hivatala.
- Zycha, Adolf: *Das böhmische Bergrecht des Mittelalters auf Grundlage des Bergrechts von Iglau*. II. Berlin, 1900. Franz Vahlen.

A könyv borítója

T a r t a l o m

Tanulmányok

- A hazánkban használt farbőrcsatok és ábrázolásaik.
(*Dr. Szemán Attila*) 3
- Az első szobrok felavatása a Magyar királyi Bányászati és Erdészeti
Főiskolán Selmecebányán, majd Sopronban.
(*Dr. Bende Attila – Dr. Bartha Ákos*) 30

Közlemények

- A pelsőcardói bányaművelés térképi ábrázolásai.
(*Dr. Lőrincz Árpád*) 60
- Lukács Béla és az erdélyi bányászat. (*Hadobás Sándor*)
Melléklet: Az erdélyi aranybányászat. (Részlet) (Lukács Béla) 72
- Dr. h. c. Prof. Ing. Ján Fabián, CSc. emlékezete.
(*Dr. Lőrincz Árpád*) 87

Archívum

- Az Ormosi Bányüzem története 1956-1967.
(Sajtó alá rendezte és közreadja: *Hadobás Sándor*) 91

In memoriam

- Marián Jančura (1952 – 2024) 125

Szakirodalom

- A müncheni Thurzó-kódex teljes kiadása. (*Dr. Draskóczy István*) 128

